
EFFECT OF SEMMELWEIS 13.

Semmelweis üzenete a mai magyar egészségügynek

Semmelweis's message for the present-day health care

Dr.Felszeghi Sára PhD
Miskolci Egyetem
sarafelszeghi@gmail.com

Initially submitted October 10, 2015; accepted for publication november10, 2015

Abstract

„Illness is used to be regarded as a mysterious, disgusting phenomena. Now it is considered to be as a common question. This fact can not be denied by anybody.”(Semmelweis's letter to the Local Council of Buda - Pest, 31st March, 1862.)

In the obstetrical wards the almost 20% post-partum fever mortality rate was reduced to and under 1% owing to the introduction of Ignác Semmelweis's method. Although this outstanding result does not need any further explanation, its introduction, acceptance, and realisation was strongly opposed by contemporaries. He was extremely ahead of his time using a simple method. This resulted in scepticism, lack of understanding and opposition. Albert Szent-Györgyi wrote: *„the essence of discovery is to see what anybody can see and to think what nobody thought about.”* This is totally proved by Ignác Semmelweis's case. The success came only after after 1875, when Pasteur and Lister realised that illnesses are in fact caused by pathogenic agents (microorganisms). Semmelweis's permanent theory, according to which not only dirty hands but also objects, textiles, equipment must be blamed for causing infection!

Is Semmelweis's life and work success or tragedy? His life may be tragic (lack of understanding, refusal, neglectance, silence, deny), but his work means breakthrough for the preventive medicine. It is still valid today. Primary prevention, asepsis, iatrogen dangers, epidemics, either infectious or non-infectious diseases, empathy for the patients, working at high standard are all significant messages and duties for even the doctors of today.

Key words: post-partum fever, opposition, silence, breakthrough, asepsis

Kulcsszavak: gyermekágyi láz, ellenállás, elhallgatás, áttörés, aszepszis

„A betegség azon magasságból, melyre az emberiség köziszonyodására emelkedett volt, jelenleg a rendes százalékra vagon leszállítva. E tény tisztán áll, és senki által kétségbe nem vonattathatik”

Semmelweis levele a budai Helytartó Tanácshoz - Pest, 1862. március 31. [1]

A közel 20%-os gyakoriságát a gyermekági láz halálozásának 1%-ra illetve az alá csökkentette a szülészeti osztályon az a módszer, amit Semmelweis Ignác bevezetett.

Bár az eredmény magáért beszél, mégis hatalmas ellenállásba ütközik ennek bevezetése, elfogadása, követése. Korát jóval megelőzve, olyan módszert alkalmaz, ami egyszerűségénél fogva hitetlenkedést, meg nem értést, és ennek kapcsán, ellenkezést vált ki.

Szent-Györgyi Albert írja: „*a felfedezés lényege: azt látni, amit mindenki látott, és azt gondolni, amire senki sem gondolt.*” [2] Ez Semmelweis Ignác esetén messzemenően igazolódott, hiszen annak felismerése, hogy barátjának, Kolletschkának, a kórbonctan tanárának halálát ugyanaz okozta, mint a gyermekági lázban meghalt asszonyokét, nyilvánvalóvá tette, hogy ezt a fertőzést maguk az orvosok és orvostanhallgatók okozzák, azzal, hogy a vizsgálatot megelőzően a kórbonctanon végeznek hullákon boncolást és kézmosás nélkül átviszik a fertőzést a hullákról a szülő nőkre. Ha az orvosok elismerik Semmelweis elméletének igazságát, azt is elismerik, hogy a nők halála az ők lelkiismeretüket terheli, amit legtöbbjük határozottan tagadtak (aki nem - Michaelis kielii szülészprofesszor- a lelkiismeretfurdalástól öngyilkos lett), másrészt az irigység, féltékenység sem zárható ki a magatartásukból, hiszen egy olyan horderejű kérdéstről volt szó, amely alapvetően forradalmasította a gyermekági lázról való ismereteket. Az ellenkezés, támadások mellett az elhallgatás volt az, amivel megpróbálták Semmelweis eredményét nem létezővé tenni. Ady Endre írta egyik publicisztikájában, hogy „*csak az erő tud örülni a más sikerének is.*” [3], úgy tűnik, ez az erő Semmelweis kortársainak sem adatott meg!

A sikerre 1875 utánig kellett várni, ekkor ismeri fel Pasteur és Lister, hogy a betegségeket valójában kórokozók (mikroorganizmusok) terjesztik, így igazolást nyer az is, amit Semmelweis már évek óta hangoztatott, hogy a kéz mellett a szennyezett tárgyak, textiliák, használt műszerek is közvetítők a fertőzésnek!

Tragédia vagy győzelem Semmelweis élete és munkássága? Élete talán tragikus (megnemértés, elutasítás, bagatellizálás, elhallgatás, megtagadás), de kétségtelen, hogy munkássága a megelőző orvostannak nagy áttörés, ami a mai napig megőrizte aktualitását.

A primer prevenció jelentőségét senki nem vitathatja. A kockázat felismerése, megszüntetése/minimálisra csökkentése, megfelelő intézkedések bevezetésével (klórvíz, mint dezinficiens), két hónap alatt, közel 50 %-al csökkentette a halálozást a gyermekági lázban szenvedők körében, újabb két hónap múlva, amikor nyilvánvalóvá vált Semmelweis előtt, hogy nem csak a kéz, de műszerek, ágynemű, fehérnemű, stb. szintén a fertőzés közvetítői, 1% alá csökkentette a halálozást, ott ahol négy hónappal előtte minden ötödik szülő nő meghalt.

Ma, az *aszepszis* bevezetésével az *iatrogén ártalmak* jelentősen csökkentek (a sebészek, szülészek ma is Semmelweis elve alapján fertőtlenítik a kezeiket, csupán a használt dezinficiens változott), sajnos azonban a mortalitási mutatókat tekintve, ma Magyarországon a halálokok csaknem fele, olyan betegség következménye (szív- és érrendszeri, daganatos megbetegedések, emésztőszervi megbetegedések, stb.), amiben megfelelő primer prevencióval, meg sem kellene betegedni, nem hogy meghalni! Ennek oka egyfelől, hogy ma a magyar egészségügyi rendszer, főleg kuratív irányba mutat és kevésbé hangsúlyos a

preventív tevékenység. A miértekre számos válasz van, ami mielőbbi megoldásokat sürget! Így elengedhetetlen a lakosság oktatása, egyéni kompetenciák fejlesztése az egészségkárosító kockázatok csökkentésére/megszüntetésére. A dohányzás, túlzott alkoholfogyasztás, nem megfelelő táplálkozás, mozgáshiány, distressz, csak néhány azok közül a kockázatok közül, amelyek jelentősen károsítják a lakosság egészségét, és a fent említett megbetegedések kiváltói. Mindaddig, amíg ebben nem tudunk hatékony együttműködést kialakítani az érintettekkel, addig nem várható jelentős javulás. Ezt egyfelől a lakosság oktatásával, másfelől a társadalom szemléletváltásával érhetjük el, mert a jelenlegi tájékozatlanság, fél-információk az egészségfejlesztés területén, a megengedő, de legalábbis elnéző magatartás az egészségkárosító tényezők jelenlétével kapcsolatban, súlyos, visszafordíthatatlan, vagy nehezen visszafordítható károkat okoznak, mind a népegészségügynek, mind a nemzetgazdaságnak. Az egészségfejlesztés alapjainak tanítása az oktatás része kell, hogy legyen az óvodától a graduális és posztgraduális képzés minden szintjén, mert ennek hiányában nem várható el együttműködés az érintettek részéről, és nem tudjuk elfogadtatni velük, hogy az egészség fontos gazdasági tényező mind az egyénnek, mind a munka világának, mind az egész társadalomnak, ahhoz azonban, hogy így legyen az egészséget presztízsként kell kezelni!

Semmelweis munkássága jó példa arra is, hogy egy, *népegészségügyi szempontból epidémiának tekintett kérdést, hogyan lehet endémiává változtatni*, legyen szó akár járványos, akár nem járványos megbetegedésről.

Ehhez napjainkban is olyan népegészségügyi programra van szükség, mely a primer prevenció mellett, ami az egészségkárosító kockázatok csökkentését/megszüntetését tűzi ki célul, a *secunder prevenciónak* is megfelelő teret biztosít, hogy a betegség megelőző állapotokat, illetve a betegséget korai fázisában ki tudjuk szűrni, és hatékonyan közbe tudjunk avatkozni. Ennek eredményességét csak úgy lehet elérni, ha a szűrőprogramok hatékonyságát jelentősen növeljük. Semmelweis példájából láthatjuk, hogy bár ő tudta, hogy mekkora jelentősége van a felfedezésének, kollégáival nehezen tudta elfogadtatni, így bevezetése, és ennek következtében hatékonysága, jóval kisebb volt összességében, mint ahogy lehetett volna, ha ez szélesebb körben kerül alkalmazásra. Ezért is fontos ma a népegészségügyi programok 10-15%-os hatékonyságának emelése. Alapelvként talán megfogalmazhatjuk, hogy „kitaposott ösvényen kell járdát építeni!” Ezt építészmérnök Édesapám mondta, amikor megkérdeztem, hogy az új lakónegyedekben miért építik meg a járdát a beköltözés után és nem előtte? Az emberek, csak akkor használják a járdát, ha az, az általuk kitaposott ösvényen épül! Ez a népegészségügyi programra adaptálva azt jelenti, hogy a kompetenciák megfogalmazásakor, vegyük figyelembe, hogy mi a lakosság „ösvénye”? Így, az aktív lakosság körében a népegészségügyi programokat, a foglalkozás-egészségügy mellé kell rendelni, mert a munkaköri alkalmassági vizsgálatok kötelezőek a szervezett munkavégzést végző munkavállalók részére, így a 10-15%-os népegészségügyi hatékonyságot csaknem 100%-ra emelhető, ami több mint négy millió ember primer és secunder prevencióját jelenti. Ezt a feladatot, az iskoláskorú fiatalok esetén az iskolaorvosi rendszerbe integrálva, jelentős hatékonyság növelés érhető el kb. két millió fiatal körében. Csak ez a két rendszer hatmillió ember primer, secunder prevencióját biztosíthatná, illetve az erre épített komplex egészségfejlesztő programok jelentősen csökkenthetnék az elkerülhető betegségekből

bekövetkező halálózást. Az itt felhalmozásra került adatok népegészségügyi szempontból ma nem kerülnek felhasználásra, pedig - és ez Semmelweis üzenete – *a statisztikai megfigyelések jelentősége* olyan kérdések kutatására hívhatja fel a figyelmet, amelyek ma még nem tisztázottak, de holnap azzá válhatnak! Ezért sem engedhetjük meg az itt keletkező adatok/értékek elvesztését!

Miért éppen Semmelweis? Erre a legkézenfekvőbb válasz a zsenialitása! Pedig e mögött felsejlik még egy ok: az *empátia*! Együttérzés a szegény, meggyötört betegeivel, akik végső kétségbeesésükben és tehetetlenségükben fordultak a klinikákhoz, többnyire leányanyák, vagy mély szegénységben élők, akik nem tudták volna felnevelni gyermekeiket, de pénzük sem volt, hogy lelenházba adják őket, így ez maradt az egyetlen kiút, kitéve magukat annak, hogy rajtuk tanuljanak az orvostanhallgatók, és megkapják a gyermekági lázat. Többnyire nem lehetett megmenteni őket, így az orvosok nagy részét nem érdekelte sorsuk. Nem így Semmelweis Ignácot, aki mélyen együtt érzett velük, és nem törődött bele, hogy ez megváltoztathatatlan lenne. Németh László írja: „*Nincs pálya, amely az erkölcs ormaira észrevétlenebb szerpentint kínálna, mint az orvosi.*” [4]. Méltán gondoljuk, hogy Semmelweis a betegek iránti empátiájával, küzdelmével itt is feljutott a csúcsra! Ugyan akkor önvizsgálatra is készült: mi hol tartunk ezen a szerpentinén? Empátiánk, betegeinkért való küzdelmünk mindég töretlen? Jó az, ha az orvosi ellátás egyre inkább szolgáltatás és nem szolgálat, hogy az egészségügy iparrá vált, és a merkantilis szemlélet sokszor domináns? Valóban mindég a helyzet magaslatán vagyunk? Ha ezt a kérdést minden nap feltesszük magunknak, akkor egy lépéssel előbbre jutunk a szerpentinén, s elérhetjük, hogy betegeink úgy érezzenek, mint Szabó Lőrinc, aki orvosáról írja, az *Egy orvos halálára* című versében: „*hittem benned: titok voltál nekem/ s mégis biztos, kipróbált védelem.*” [5]. A sikeres gyógyítás nem nélkülözheti a beteg bizalmát és orvosában vetett hitét, ami a beteg iránti empátia nélkül nehezen képzelhető el.

Semmelweis munkássága, küzdelme üzenet a mának, mert, ahogy Németh László írja: “*Egy társadalom igazi ereje nem a belőle rakétaként felszálló tüneményekben, hanem a mélyén dolgozó emberek értékében van*” [6].

Ezeknek az értékeknek a megőrzéséért küzdött Semmelweis Ignác és ez nekünk is mindennapi feladatunk és kötelességünk, ami kitartást, igényességet követel: „*Ez a dolgod, ha ember vagy, s meg akarod tartani ezt a rangot.*” mondja Márai Sándor [7].

Felhasznált irodalom

1. Antall József, R. Harkó Viola, Vida Tivadar: Smmelweis Ignác (1818-1865) összegyűjtött kéziratai.
[on-line: http://mek.oszk.hu/05400/05427/pdf/Semmelweis_keziratai.pdf, 2015.10.01.]
2. [on-line: <http://users.atw.hu/turms/idezetek.html>, 2015.10.01.]
3. Ady Endre (Dyb): *Száz este öröme*. Budapesti napló, 1905.február 17.

-
4. Németh László: Levél egy negyedéveshez. Orvosi Hetilap. 1965. 39. sz. 1825.
 5. Szabó Lőrinc: Egy orvos halálára. [on-line:
<http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/SZABOL/szabol00154/szabol00591/szabol00591.html>, 2015.10.01.]
 6. Németh László: Ha most lennék fiatal. Sajakódi esték, Magvető és Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1974, 331-347. old.
 7. Márai Sándor: Az igényről. Füves könyv, 1943.